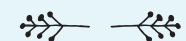

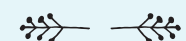
Nicolline van der Spek

Nooit geweten. zo dichtbij

Op Dolle Dinsdag, dit jaar precies 75 jaar geleden, namen zo'n 60.000 NSB'ers de benen naar Duitsland. Wie waren de mensen die bij het eerste geluid van de vrijheidsklok hun biezen pakten? We kennen ze niet. Waren het topambtenaren, bakkers of stratenmakers? De Noordwijkse journalist Nicolline van der Spek deed onderzoek naar haar foute opa en schreef een boek over haar vaders tocht der tochten op Dolle Dinsdag. Hoe is het om een boek te schrijven over je foute familie? En wat vond haar omgeving daar eigenlijk van?

TEKST EN BEELD NICOLLINE VAN DER SPEK

Ruim een jaar geleden vertel ik een goede vriendin dat ik bezig ben met een boek. Ze is meteen enthousiast en wil weten waarover het gaat. Het is een logische vraag, maar ik merk dat ik moeite heb om het te vertellen: nou, het gaat dus over mijn vader die naar Duitsland vluchtte in de oorlog. Verwarring op het gezicht van mijn vriendin: in de oorlog...? Naar Duitsland?

Wanneer het boek af is, en ik op Facebook een berichtje post, krijg ik een telefoontje van mijn tante. Wat lees ik nou? Heb jij een boek geschreven over je vader? Ik wist helemaal niet dat hij fout was. Pap was niet fout, corrigeer ik, opa was fout.

Om erachter te komen hóe fout, bezoek ik het Nationaal Archief in Den Haag. Al 75 jaar bewaart het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging stapels papier over mijn foute opa. Met lood in mijn schoenen stap ik op de trein naar Den Haag. Daar ontdek ik dat mijn opa bepaald geen meeloper was, wat ons thuis altijd is verteld. De man had veel meer op zijn kerfstok. Enfin, mijn moeder kan er twee dagen niet van slapen. Zelf vraag ik me af waarom ik de archieven heb geopend.

En waarom een boek?

Aanleiding is een opmerking van mijn vader. Voorjaar 2016. Ik ga bij mijn vader op bezoek in het verzorgingshuis en laat hem een filmpje zien op mijn telefoon. Mijn vader is 84, zit in een rolstoel en lijdt aan alzheimer. Ik wil hem opvrolijken en kies een filmpje waarin Hitler belachelijk wordt gemaakt. Maar mijn vader lacht helemaal niet, hij wijst naar mijn telefoon en noemt Hitler 'een goeie vent'. Ik weet niet wat ik hoor! De opmerking komt volledig uit de lucht vallen. Hij heeft juist altijd gewaarschuwd voor het Gesundes Volksempfinden. Even niet opletten en we zwemmen met zijn allen opnieuw de fuik van het populisme binnen. Dat was zijn mantra. 's Avonds bel ik mijn zus. Ik moet er niet te zwaar aan tillen, zegt ze. Alzheimer zet de luiken naar de kindertijd wagenwijd open. Mogelijk was het filmpje een trigger. Hij herkende iets uit zijn jeugd. Mijn oma was Duitse, eind jaren twintig naar Nederland gekomen, als 'gelukzoeker' zouden we nu zeggen, weg uit de armoede. Ze leerde mijn opa kennen, een werkloze elektricien, die zich aangetrokken voelde tot de partij der ontevredenen, de NSB. De belofte van werk. Toen de oorlog uitbrak koos hij bewust de kant van de bezetter. Mijn vader had geen flauw benul. Hij was acht en vond alles prachtig: vliegtuigen, parachutisten, soldaten die zingend door Oegstgeest marcheerden. Maar in de week van 5 september 1944 moest hij op de vlucht, samen met zijn broer en moeder. Zijn vader bleef thuis.

Hij sprak er later vaak over. In alle denkbare kleuren vertelde hij over zijn tocht der tochten: Dolle Dinsdag. Het station in Den Haag zag zwart van de NSB'ers. Een foutje van Gerbrandy. De premier in ballingschap beloofde het Nederlandse volk een snelle opmars van de bevrijders. Ze waren de grens al overschreden! Fake News; ze waren de grens genaderd. Het leidde tot absurde taferelen: zo'n 60.000 NSB'ers maakten alles wat rijden kon buit en kozen in paniek het hazenpad.

In de greep van de rafels van mijn eigen familiegeschiedenis sleep ik mijn zoon mee naar kamp Vught, waar opa na de oorlog geïnterneerd was. Ik lees verhalen over NSB-kinderen en kijk alleen nog maar oorlogsdocumentaires. Bij de zoveelste verzucht mijn zoon: Gaat het nou nóg over de oorlog?

Ik blijf speuren en maak kennis met de Duitse familie die destijds mijn vader onderdak geboden heeft: tachtigers, maar met een geheugen van staal. Juist ook hún verhaal, het Duitse verhaal, wil ik horen.

Fatsoenlijke mensen, nooit van die Partei geweest – uitgerekend daar ga ik op bezoek. Ik schaam me. En nog meer wanneer hun kleinkinderen langskomen en vragen wat mijn vader eigenlijk kwam doen in Duitsland.

Deze zomer kondig ik op Facebook aan dat ik het boek geschreven heb. Nu gaan we het krijgen, denk ik. Mensen gaan me massaal ontfrienen. Gelukkig krijg ik juist veel positieve reacties. Mensen vinden het dapper. Ik krijg zelfs een belletje van iemand die ik helemaal niet ken: heb je ook een foute opa?

Dat het verleden grondig verzwegen werd, blijkt ook als mensen die mijn vader meer dan een halve eeuw gekend hebben, er stil van worden wanneer het verleden aan het licht komt. De broer van mijn moeder belt: nooit geweten, zo dichtbij.

Mijn drie neven – de kinderen van mijn vaders broer – zijn godzijdank niet boos dat ik de vuile was buiten hang. Sterker, door het boek hebben ze hun eigen vader een beetje beter leren kennen, zeggen ze: hij heeft nooit over de oorlog willen of kunnen praten. Mijn vader sprak er juist vaak over. Hij is inmiddels overleden, maar ik weet zeker dat hij het geweldig had gevonden: een boek over zijn familiegeschiedenis. Al was het alleen maar om jongeren wakker te schudden. Het Gesundes Volksempfinden. Ik hoor het hem nog zeggen: levensgevaarlijk.

DOLLE DINSDAG

Op 5 september gaf Nicolline van der Spek een lezing over haar historische roadtrip bij boekhandel Van der Meer in Noordwijk. Haar boek is vanaf nu te koop.

Dolle Dinsdag, uitgeverij Brave New Books, ISBN 9789402193930, aantal bladzijden: 182, prijs: €19,99.

